

реализации. Данное противоречие может быть разрешено путем разумной минимизации плановой перспективы и использованием вероятностных подходов к оценке конкретных экономических показателей. Никакой план не является окончательным, он может быть пересмотрен в различных условиях. Другими словами, реализованная неопределенность может и должна вызвать в нем адекватные изменения.

Таким образом, можно сделать следующие **выводы**:

- под неопределенностью следует понимать невозможность оценки будущего развития событий, как с точки зрения вероятности их реализации, так и с точки зрения вида их проявления;
- при альтернативном использовании ограниченных ресурсов неопределенность несет в себе не только негативные, но и позитивные возможности, учет которых не менее необходим и целесообразен при планировании и реализации стратегии предприятия;
- полная неопределенность и полная определенность является верхним и нижним пределами развития событий, которые могут развиваться как некоторая функция $f(x)$ от 0 до 1;
- частичная неопределенность по сравнению с полной неопределенностью и полной определенностью, которые представляют собой теоретические предположения о развитии событий и возможностях хозяйственных субъектов, носит конкретный практический характер и является перспективным направлением исследования.

Источники и литература

1. Маккриман К.Р., Везрунг Д.А. Принимая риск: менеджмент неопределенности // Экономика и орг. пром. пр-ва. – 1991. – №10 – С. 25-31.
2. Хохлов Н.В. Управление риском: Учеб. пособ. – М.: ЮНИТИДАНА, 2003.–239 с.
3. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: Навчальний посібник. 2-ге вид., доп. перероб. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
4. Догиль Л.Ф. Управление хозяйственным риском: Учеб. пособие – Мн.: Книжный дом, Мисанта, 2005. – 224 с.
5. Устенко О.Л. Теорія економічного ризику: Монографія. – К: МАУП, 1997. – 164 с.
6. Клейнер Г.Б., Тамбовцев В.Л., Качалов Р.М. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность: Учебник. – М.: ОАО «Изд-во «Экономика», 1997. – 288 с.
7. Люсов В.В. Организационные структуры управления в условиях становления рыночных отношений // Деньги и кредит. – 1990. – №10. – С. 36-44.

Часовський С.А.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Ринкові перетворення та трансформаційні процеси в економіці України привели до того, що зовнішньоекономічні зв'язки та міжнародна економічна діяльність стають факторами, що визначають стан і тенденції розвитку держави та її регіонів. Регіони стають все більш активними учасниками міжнародних економічних відносин, зокрема міжрегіонального та транскордонного співробітництва, що, у свою чергу, сприяє поширенню міжнародних зв'язків України.

Міжнародна економічна діяльність (МЕД) регіонів, які мають власні економічні інтереси та можливості їх реалізації, пов'язана з низкою ускладнень. Це вимагає визначення стратегічних пріоритетів МЕД регіону та створення таких форм їх реалізації, при яких найбільш раціонально будуть використані його ресурсні можливості, потенціал, конкурентні переваги та забезпечена ефективність функціонування всіх її учасників. При цьому слід враховувати якісні зміни характеру взаємозалежності та взаємодії національних економік, які визначаються сучасними світовими глобалізаційними процесами. Глобального характеру набувають не тільки міждержавні господарські зв'язки, а й окремі економічні проблеми, які потребують узгодженого вирішення на всіх рівнях господарювання.

Усе це вимагає використання стратегічного підходу при плануванні і реалізації міжнародної економічної діяльності регіону, що передбачає формування її стратегічних пріоритетів та урахування глобалізаційного впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання регіонального розвитку та роль міжнародних економічних зв'язків знайшли відображення у працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Однак в міру зміни економічної ситуації в світі еволюціонує і стратегія міжнародної економічної діяльності регіональних утворень, їх діяльність набуває якісно нових форм та рис, що потребує більш пильної уваги питань визначення стратегічних пріоритетів МЕД регіону.

Метою статті є розробка принципів підходів до формування та реалізації стратегічних пріоритетів розвитку міжнародної економічної діяльності регіону в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Необхідність вдосконалення механізмів здійснення міжнародної економічної діяльності регіону актуалізується під впливом все зростаючого впливу світогосподарських зв'язків на соціально-економічний розвиток регіонів України. Поширення міжнародних економічних зв'язків сприяє усуненню, перш за все, структурних перекосів у регіональному господарському комплексі. При цьому зрушення мають взаємопов'язаний характер та сприяють поліпшенню як структури товарообігу,

так і виробничої структури господарського комплексу. До того ж міжнародні економічні зв'язки є структуроутворювальним чинником внутрішньорегіональних господарських перетворень завдяки тому, що регіональний господарський комплекс є відкритою системою.

Міжнародну економічну діяльність регіону слід розглядати як сукупність напрямів, форм, методів та засобів торгівельно-економічного, валютно-фінансового, виробничого та науково-технічного співробітництва суб'єктів господарювання у гео економічному просторі. У такому аспекті розвиток регіонального господарського комплексу як відкритої системи та визначення стратегічних пріоритетів його міжнародної економічної діяльності передбачає безпосереднє та стійке поєднання виробництва та сфер міжнародної економічної діяльності, перетворення регіонального господарського комплексу та його зовнішньоекономічного сектору на динамічну й збалансовану систему, нарощування експортного потенціалу та оптимальне включення у різні форми спільного підприємництва.

При формуванні стратегічних пріоритетів розвитку МЕД регіону слід враховувати сучасні світові глобальні тенденції, інтернаціоналізацію виробництва, посилення світогосподарських зв'язків, які безпосередньо на неї впливають, зокрема:

- інтенсивний розвиток міжнародної взаємодії, що пов'язаний з новими формами міжнародної економічної діяльності, перш за все, інвестиційним співробітництвом та науково-виробничим кооперуванням;
- загострення цінової конкуренції, яке сприяє зменшенню цін на вироби, які відрізняються швидким моральним старінням під впливом НТП;
- трансформація товарного виробництва на основі формування технологічних ланцюгів, мережевих підприємств, стратегічних альянсів, консорціумів, спільних підприємств, ТНК та ін., поширення внутрішньофірмового обміну;
- зростання в структурі економіки та міжнародних економічних зв'язків частки послуг з одночасним зменшенням ролі промислової та сільськогосподарської сировини на світовому ринку;
- формування спільних ринків у провідних макро-регіонах світового господарства (ЄС, АСЕАН, НАФТА та ін.);
- зростання впливу міжнародних економічних організацій, що сприяють розвитку міжнародної економічної діяльності (СОТ, СБ, МВФ та ін.).

Однією з найважливіших проблем, що потребує негайного вирішення та визначається нами як стратегічний пріоритет розвитку МЕД не тільки регіону, а й країни в цілому, є поліпшення інвестиційного клімату. Інвестиційний клімат держави та її регіонів визначається комплексом факторів, зокрема, такими як політичний та комерційний ризики, політична та економічна сталість, стан законодавства, прозорість системи прийняття рішень, рівень розвитку ринкової інфраструктури.

При формуванні інвестиційного клімату необхідно виходити з необхідності забезпечення уніфікації умов діяльності національних та іноземних інвесторів. При цьому в сучасних умовах доцільним є створення пільгових умов інвестування за пріоритетними напрямками (збиткові галузі; виробництва, що потребують негайної модернізації і т. ін.), що змогло б компенсувати відсутність політичної та економічної стабільності, нестійкості правової бази. Аналіз загальних тенденцій регіонального розподілу інвестиційних потоків дозволяє стверджувати, що приплив іноземного капіталу буде тільки тоді, коли влада забезпечить тверді гарантії, перш за все, національним інвесторам.

Характеристики інвестиційного клімату, як сукупності умов, що впливають на інвестиційний процес, постійно декларуються урядовими структурами, департаментами стратегічного розвитку корпорацій, незалежними дослідними інститутами. При цьому потрібно не перебільшувати роль іноземного інвестування. Загальновідомо, що іноземні інвестиції можуть розглядатися тільки як доповнення до національних, а інвестиційний клімат має бути однаковою як для перших, так і для других, оскільки інвестиції тісно пов'язані з перерозподілом власності, що, у свою чергу, впливає на розподіл влади, надмірне іноземне інвестування стає питанням національної безпеки.

Забезпечення стійкого функціонування господарського комплексу Луганського регіону та активізація його міжнародної економічної діяльності потребує визначення методичних підходів до їх організації, механізмів державної підтримки і стимулювання підприємств-експортерів, діючих відповідно до вибраних і затверджених пріоритетів. Розвиток міжнародної економічної діяльності Луганської області не має супроводжуватися ослабленням позицій регіону в системі міжнародних конкурентних зв'язків, а навпаки, має припускати розробку і вживання адекватних заходів щодо забезпечення зовнішньоекономічної безпеки, тобто заходів, спрямованих на стійкий постійний розвиток і вдосконалення економіки регіону, що включають механізм протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Зовнішньоекономічна політика Луганського регіону має формуватися виходячи з необхідності підпорядкування концепції МЕД регіону загальнонаціональним інтересам з метою недопущення практики рішення місцевих проблем у збиток державним інтересам. Будучи складовою частиною зовнішньоекономічної політики держави, регіональна зовнішньоекономічна політика конкретизує і деталізує її цілі, задачі і інструментарій залежно від специфіки конкретних територій, здійснюючи взаємопов'язання регіональних та державних інтересів і найбільш повне охоплення регіональних факторів для здійснення ефективної міжнародної економічної діяльності. Саме тому все більш необхідним є здійснення більш ефективних заходів з регулювання міжнародних економічних процесів на регіональному рівні. Ефективне управління розвитком МЕД регіону неможливе без вирішення задач всебічного забезпечення цього розвитку, результативної взаємодії ринкових підсистем з приводу обміну недостатніми факторами розвитку.

**СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Основними напрямками у розвитку МЕД регіону є зовнішня торгівля, залучення прямих іноземних інвестицій, інформаційний обмін та розвиток туризму. Зовнішня торгівля регіону базується на наявному експортному потенціалі та дефіцитності продукції переробної промисловості та агропромислового комплексу.

Напрями та характер міжнародної економічної діяльності Луганського регіону свідчать про недостатній рівень її результативності. Так, структура зовнішньоторгового обігу регіону, як і раніше, має переважно сировинний характер, все ще нерациональним є імпорт, недостатньо ефективно функціонують спільні підприємства з іноземним капіталом. Великої уваги потребують і такі питання, як створення стабільної правової бази, поліпшення інвестиційного клімату, підвищення ефективності системи управління міжнародною економічною діяльністю на мікрорівні та ін.

Аналіз основних тенденцій та напрямів розвитку міжнародної економічної діяльності Луганського регіону дозволив визначити такі основні її проблеми:

- погіршення демографічної ситуації;
- високий рівень фізичної зношеності технологічного обладнання в усіх галузях економіки;
- неконкурентоспроможність основних видів продукції;
- висока енергоємність споживання енергоресурсів у галузях економіки і соціальної сфері;
- нерозвиненість фондового ринку, що створює фінансові ризики;
- недосконала структура експорту товарів, у якій переважає сировина та напівфабрикати;
- збільшення диспропорцій соціально-економічного розвитку районів області.

Вирішення цих проблемних питань потребує застосування стратегічного підходу до управління та планування МЕД регіону. При цьому стратегічні напрями та пріоритети розвитку господарського комплексу регіону мають корелювати зі стратегічними напрямами та задачами розвитку підприємств регіону й бути спрямованими на їх успішну реалізацію за рахунок зовнішніх факторів економічного зростання. Планування допомагає відповісти на важливі запитання:

- де підприємство або комплекс підприємств регіону знаходиться в даний час, які його економічні позиції, в тому числі в зовнішній сфері;
- яким чином, за допомогою яких ресурсів можуть бути реалізовані стратегічні пріоритети МЕД регіону і як може бути використана зовнішньоекономічна діяльність підприємств для успішного соціально-економічного розвитку регіону.

Враховуючи вступ України до СОТ, вимоги, які потрібно виконувати суб'єктам господарювання у МЕД, зокрема, зменшення митних тарифів на імпорт продукції, є очевидними й остаточними. І це, у свою чергу, може призвести до збільшення обсягів імпорту, отже, і до певного перерозподілу ринку між вітчизняними та іноземними виробниками.

Імпорт складає певну частину товарів, що реалізуються на регіональних ринках Луганської області. Чим більшу частку імпорт займає у витратах населення регіону, тим більше регіон залежить від імпортової продукції і, відповідно, він є більш чутливим до змін торговельної політики. Оскільки вступ України до СОТ означає відкриття споживчих ринків для закордонних виробників, то, ймовірно, витрати населення на імпорт можуть зрости через вищу якість закордонних товарів та/або нижчу ціну (ціна закордонної продукції зменшується через зменшення ставок мита). Деякі місцеві виробники можуть виявитися неконкурентоспроможними в результаті загострення цінової та нецінової конкуренції на внутрішньому ринку. Все це зумовлює необхідність негайного визначення та формування стратегічних напрямів та пріоритетів розвитку МЕД регіону з метою забезпечення його адаптації до нових умов господарювання та підвищення конкурентоспроможності.

Розробка стратегії розвитку МЕД регіону та формування її стратегічних пріоритетів мають бути основою державної політики соціально-економічного розвитку регіонів, причому, важливо, щоб вони підкріплювалися і розвивалися регіональними і галузевими програмами. Водночас необхідно, щоб стратегічні плани спрямовували і МЕД, передбачаючи активну участь регіону як у формуванні, так і у реалізації відповідної політики. При цьому важливою є спрямованість стратегії, що формується. Вона в сучасних умовах розвитку світової економіки та поточного стану вітчизняної повинна мати випереджувальний характер, тобто бути планом прориву, завоювання нових ринків, економічної експансії. Але цього недостатньо – плани повинні бути робочими, а не лише концептуальними, та базуватися на регіональних пропозиціях. Потрібен робочий механізм їх послідовної реалізації, який спирався б на відповідну правову основу. Необхідно закріпити законом порядок розробки планів, їх рекомендаційне (індикативне) значення для одних суб'єктів господарювання й обов'язкове для інших (державних структур) і приділити особливу увагу стратегічно перспективним районам та містам.

З огляду на світовий досвід планування серед матричних методів визначення генеральних стратегій відомими є такі (в дужках вказані показники, що формують матрицю) [5,6,7,8]:

- загальний стратегічний метод Портера (стратегічні переваги/стратегічні цілі);
- метод консультаційної групи Артур Д. Літлла (стадія життєвого циклу/конкурентна позиція);
- метод консультаційної групи Шелл (потенційний ринок/потужність підприємства).

Базова стратегія, як генеральний стратегічний напрям, є основою будь-якого стратегічного плану і у відповідності до циклу розвитку регіонального господарського комплексу можна вибрати одну із таких базових стратегій:

- стратегію зростання, що виражає намір регіону збільшувати обсяги продажів, прибутку,

- капіталовкладень тощо на зовнішніх ринках;
 - стратегію стабілізації – діяльність регіону на внутрішньому ринку в умовах відчутної нестабільності обсягів продаж та прибутку;
 - стратегію виживання – оборонна стратегія, що застосовується за умови глибокої кризи діяльності господарського комплексу регіону, іншими словами, стратегію протекціонізму.
- У межах вибраної базової стратегії можливі декілька напрямів дій, тобто стратегічних альтернатив (табл. 1).

Таблиця 1. Стратегічні альтернативи розвитку МЕД регіону

Різновид базової стратегії	Критерії визначення характеру стратегії	Стратегічні альтернативи
Стратегія зростання (наступальна)	Обсяг продажів, дохід, частка ринку, швидкість зростання	Інтенсифікація ринку: проникнення на нові ринки, розширення присутності, географічна експансія Диверсифікація: вертикальна, горизонтальна, діагональна Міжфірмове співробітництво та кооперація Спільне підприємництво та іноземне інвестування
Стратегія стабілізації (наступально-оборонна)	Дохід на обсяг продажів, дохід на активи, дохід на акції, швидкість поживлення	Економія: ревізія витрат, консолідація, поживлення Зрушення: зменшення втрат, поновлення доходу, активізація фінансової діяльності Забезпечення стійкості: селективність, балансування на ринках, фінансова економія
Стратегія виживання (оборонна)	Критичний аналіз: продуктів та ринків, фінансового стану, управління	Перебудова маркетингової діяльності: вилучення товару, експансія на основні ринки тощо Перебудова системи управління Фінансова перебудова

Реалізація базової та альтернативних стратегій забезпечується подальшою їх конкретизацією та розробкою функціональних та ресурсних субстратегій. З цією метою виконується процедура декомпозиції: місія, цілі, базова та альтернативні стратегії повинні знайти відображення у відповідних планах МЕД регіону, які б передбачали функціональне та ресурсне забезпечення їх реалізації.

З метою виконання Законів України «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про державне прогнозування і розробку програм економічного і соціального розвитку України», Постанови Кабінету Міністрів України від 21.07.2006 № 1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» Луганською облдержадміністрацією спільно з Національним інститутом стратегічних досліджень України розроблено проект Стратегії економічного і соціального розвитку Луганської області на період до 2015 року. Розроблена Стратегія враховує специфіку регіонального планування, особливості соціально-економічного розвитку регіону і конкретику його сучасних проблем.

Оскільки нині центр ваги економічних реформ перенесено в регіони, і сам розвиток МЕД України майже в усьому залежить від ділової активності на місцях, то одним з основних шляхів роботи на цьому рівні є правове забезпечення і координація МЕД регіонів, формування регіональних програм її розвитку, створення підприємств з участю українського капіталу за рубежом. Першочергове завдання розвитку цих відносин на рівні області має бути спрямоване на формування умов, що сприяють розвитку експортоорієнтованого виробництва продукції, передусім високого ступеня обробки (машинобудування тощо) і надходженню іноземних інвестицій до економіки регіону.

На мікрорівні визначальним напрямом є максимально можливе залучення суб'єктів господарювання до міжнародних економічних зв'язків. А це зумовлює необхідність підтримки та стимулювання з боку держави технічного переозброєння, а в багатьох випадках і перепрофілювання підприємств, допомоги в пошуку нових перспективних ринків за рубежом, зняття деяких дискримінаційних обмежень щодо експорту вітчизняної продукції на світових ринках.

Важливу роль у розвитку МЕД регіону відіграє удосконалення митної інфраструктури. Водночас особливе значення також має вирішення низки питань щодо страхування експортно-імпортних операцій, надання гарантій закордонним інвесторам, кредитів для вітчизняних експортерів, поліпшення інформаційного забезпечення МЕД тощо.

Висновки. Таким чином, для досягнення успіху у розвитку МЕД Луганського регіону актуальне значення мають такі дії:

- формування прогресивної структури експорту, створення системи його державної підтримки, включаючи фінансування, кредитування і страхування;
- просування вітчизняних товарів та послуг на зарубіжні ринки при інформаційній і фінансовій підтримці держави;
- вдосконалення регулювання імпорту;
- захист споживчого ринку від неякісної продукції іноземного виробництва шляхом більш чіткого і жорсткого режиму сертифікації та контролю за якістю;
- постійний контроль за обґрунтованістю цін та напрямками використання валютних коштів;
- досягнення якомога сприятливого торгового режиму у відносинах із зарубіжними країнами та їх торгово-економічними організаціями і союзами, зняття необґрунтованих дискримінаційних обмежень на поставки товарів з України;
- врегулювання валютно-фінансових питань з кредиторами та боржниками Луганського регіону;

- удосконалення системи координації і регулювання учасників МЕД регіону, контроль за дотриманням з їх боку інтересів держави;
- створення умов для подальшого залучення іноземних інвестицій і успішної роботи зарубіжних інвесторів.

Джерела та література

1. Макогон Ю.В., Ляшенко В. Форми и направления межрегионального трансграничного сотрудничества: Монография. – Донецк: ДонНУ, 2002. – 271 с.
2. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 493 с.
3. Білорус О.Г., Лук'яненко Д.Г. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія. – К.: Лібра, 2001. – 743 с.
4. Перратон Дж., Гелд Д. Глобальні трансформації: політика, економіка, культура. – К.: Фенікс, 2003. – 584 с.
5. Портер М. Стратегія конкуренції: Пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 390 с.
6. Друкер П. Эффективное управление: Экономические задачи и оптимальные решения: Пер. с англ. – М.: Дело, 1996. – 272 с.
7. Забелин П.В., Моисеева Н.К. Основы стратегического управления: Учеб. пособие. – М.: ИВЦ “Маркетинг”, 1998. – 195 с.
8. Козаченко А.В. Концепция стратегического управления крупными производственно-финансовыми системами в промышленности // Вісник Харківського державного економічного університету. – 1999. – № 1. – С. 18-24.